

ZAKŁAD PRAWA KARNEGO WYKONAWCZEGO

Łódź, dnia 24 maja 2017r.

Prof. zw. dr hab. Stefan Lelental
Uniwersytet Łódzki
Wydział Prawa i Administracji
Zakład Prawa Karnego Wykonawczego
91-170 Łódź

Recenzja

Rozprawy doktorskiej Pana mgr. Piotra Bogackiego na temat: „Przestępstwa rozboju. Studium prawnokarne i kryminologiczne”, przygotowanej pod kierunkiem dr hab. Wiesława Pływaczewskiego prof. UWM w Katedrze Kryminologii i Polityki Kryminalnej, s. 554.

Bardzo obszerna, licząca 554 strony maszynopisu, rozprawa doktorska Pana mgr. Piotra Bogackiego poświęcona jest co wprost wynika z jej tytułu, prawnokarnej i kryminologicznej problematyce przestępstwa rozboju. Ujęty w ten sposób zakres zasługuje na uznanie. W ramach uwag ogólnych należy też podkreślić, że przyjętej przez autora koncepcji rozprawy odpowiada jej struktura. Z punktu widzenia

metodologii badań, zarówno tych, które dotyczą prawno-dogmatycznej analizy ustawowych znamion przestępstwa rozboju jak i badań empirycznych bardzo ważne znaczenie ma wyraźnie określenie przedmiotu i celu badań, hipotez, technik, oraz organizacji i przebiegu działań. Każda z tych istotnych kwestii została omówiona w rozdziale I recenzowanej rozprawy (s. 19-33). Odwołując się do wielu opracowań poświęconych problematyce badań empirycznych, autor rozprawy, tak jak należało, przedstawił w tym rozdziale własne zamierzenia badawcze. O stopniu realizacji tych zamierzeń, które odnoszą się przede wszystkim do wyników badań będzie mowa w dalszej części tej recenzji odnoszącej się do rozdziału III, IV, i V. W ramach oceny struktury rozprawy doktorskiej Pana mgr. Piotra Bogackiego wypada też zwrócić uwagę na treść rozdziału II noszącego tytuł „Przestępstwo rozboju w ujęciu historycznym” (s. 34-39). Opisane na kilku stronach tekstu ujęcie historyczne przestępstwa rozboju, począwszy od Kodeksu Hammurabiego, a kończąc na polskim kodeksie karnym 1969 r. w żadnym stopniu nie nawiązuje do stanu prawnego ukształtowanego przez kodeks karny, który wszedł w życie z dniem 1 września 1998 r. nie znajduje więc żadnego uzasadnienia umieszczenie wspomnianych informacji w recenzowanej rozprawie. Tak właśnie jej autor powinien postąpić, gdyby podał staranie o wydanie w formie monografii książki poświęconej problematyce prawnokarnej i kryminologicznej przestępstwa rozboju. Zgłoszona uwaga ma raczej charakter natury redakcyjnej i z tego powodu nie wywiera istotnego wpływu na ogólną ocenę recenzowanej rozprawy.

Nie mam natomiast poza stwierdzeniem drobnych usterek natury stylistyczno- językowej (np. przedmiot ochrony przestępstwa , s. 40, s. 103), nawet najmniejszych wątpliwości co do analizy znamion ustawowych przestępstwa rozboju. Analiza ta ma oczywiście charakter prawno-dogmatyczny, a jej wyniki ze względu na zasadę *nullum crimen*

sine lege mają niezwykle ważne znaczenie dla prawidłowej kwalifikacji czynu. Bardzo wnikliwa, oparta na licznych źródłach, wykładnia ustawowych znamion przestępstwa rozboju typu podstawowego (art. 280 § 1 k.k.), kwalifikowanego (art. 280 § 2 k.k.) oraz uprzywilejowanego (art. 283 w zw. z art. 280 § 1 k.k.) jest niewątpliwym osiągnięciem, mającym zarówno znaczenie teoretyczne jak i praktyczne, autora recenzowanej dysertacji. Mówiąc o licznych źródłach wykorzystywanych w celu interpretacji trzech typów rodzajowych przestępstwa rozbój, mam na uwadze przede wszystkim bogate piśmiennictwo oraz orzecznictwo Sądu Najwyższego i Sądów Apelacyjnych, a także odwołanie się do unormowań prawnych przyjętych w trzech polskich kodeksach karnych , a mianowicie z 1932 r., (art. 259), z 1969 r. (art. 210 § 1 i 2), i oczywiście z 1997 r. (art. 280 § 1 i 2). Znamiona ustawowe przestępstwa rozboju określonego w każdym z trzech wymienionych kodeksów karnych są niekiedy identyczne lub bardzo do siebie zbliżone. W dużym stopniu zachowało swoją aktualność piśmiennictwo, a także orzecznictwo sądów z okres obowiązywania pierwszych dwóch kodeksów. Chodzi tu zwłaszcza o komentarze do tych kodeksów, opracowane przez J. Makarewicza, I Andrejewa, (Ustawowe znamiona przestępstwa -1959r); (Ustawowe znamiona czynu. Typizacja i kwalifikacja przestępstw – 1978); Podstawowe pojęcie nauki o przestępstwie - 1988) oraz W. Wolter (Nauka o przestępstwie - 1973). Wykorzystanie przez autora rozprawy wymienionych, a także wielu innych opracowań stanowiło podstawę do analizy porównawczej ustawowych znamion przestępstwa rozboju (np. rozróżnienia znamion określonych jako groźby natychmiastowego użycia gwałtu na osobie – art. 210 k.k. z 1969 r. i groźbą natychmiastowego użycia przemocy wobec osoby – art. 280 § 1 k.k. z 1997 r.

Liczba zagadnień wnikliwie rozważanych w rozdziale III jest bardzo znaczna. Obejmuje ona we właściwej kolejności: 1. Podmiot ochrony prawnokarnej (s. 40-48); 2. Stronę przedmiotową przestępstwa, w tym stroną przedmiotową przestępstwa (s. 40-52), użycie przemocy wobec osoby (s. 52-57) użycie groźby natychmiastowego użycia przemocy (s.58-60), doprowadzenia człowieka do stanu nieprzytomności lub bezbronności (s. 60-65), podmiotu i strony podmiotowej przestępstwa (s. 66-68) znamion typu kwalifikowanego przestępstwa rozboju, w tym posługiwania się bronią i nożem, posługiwania się innym podobnie niebezpiecznym narzędziem, posługiwania się środkiem obojętniającym, działania w inny sposób bezpośrednio zagrażający życiu, działanie wspólnie z inną osobą (s. 68-96). Wszystkie wymienione zagadnienia dotyczą typu podstawowego (art. 280 § 1 k.k.) oraz typu kwalifikowanego przestępstwa rozboju (art. 280 § 1 k.k.). Nie dotyczą natomiast typu podstawowego, który zgodnie art. 283 k.k. może być kwalifikowany jako „przypadek mniejszej wagi”. Zdaje się stąd wynikać, że w takim przypadku mamy do czynienia z typem uprzywilejowanym przestępstwa rozboju. Podzielam pogląd autora rozprawy, że wobec braku ustawowej definicji pojęcia „przypadku mniejszej wagi” interpretacja tego pojęcia z mocy ustawy należy do sądu i musi dotyczyć konkretnej sprawy. Taki też pogląd dominuje w doktrynie. Fenomenologia przestępstwa rozboju jest bardzo zróżnicowana. Faktu tego nie uwzględniono w k.k. z 1969 r. , który przez ponad 20 lat nie przewidywał przypadku mniejszej wagi , przestępstw rozboju określone w art. 210 § 1 i § 2 było zbrodnią zagrożoną karą pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 3 (§ 1) lub na czas nie krótszy od lat 5 albo karze śmierci (§ 2). Dopiero w 1995 roku dodano do tego kodeksu przepis art. 210 § 1, który przewidywał przypadek mniejszej wagi. Utrzymanie tego stanu rzeczy w k.k. z 1997 r. niewątpliwie

sprzyja racjonalnej polityce karania za przestępstwo rozboju, które nie zawsze charakteryzuje wysoki stopień społecznej szkodliwości.

Bardzo wiele miejsca w recenzowanej rozprawie zajmuje analiza licznych zagadnień szczegółowych (s. 105-207). Nie ukrywam wątpliwości co do tego, czy w rozprawie poświęconej prawnokarnej i kryminalistycznej problematyce rozboju należało nawiązać do licznych instytucji części ogólnej k.k., a mianowicie zbiegu przepisów ustawy i zbiegu przestępstw, form stadialnych oraz form zjawiskowych popełnienia przestępstwa. Uwagi tej nie traktuję jako krytycznej. Być może autor rozprawy, który od ponad 5 lat pracuje jako asystent sędziego, uznał że tak dokładne, oparte na piśmiennictwie naukowym i orzecznictwie Sądu Najwyższego i Sądów Apelacyjnych, nawiązanie do wspomnianych zagadnień szczegółowych jest z punktu widzenia praktyki uzasadnione.

Dwa kolejne rozdziały, a mianowicie rozdz. IV i V, rozprawy doktorskiej Pana mgr. Piotra Bogackiego są poświęcone problematyce kryminologicznej przestępstwa rozboju. W pierwszym z tych rozdziałów (s. 264-338) na podstawie licznych dostępnych źródeł (Eurostat, Instytut Wymiaru Sprawiedliwości, Policyjny System Statystyki Przestępczości Temiza, Wydział Statystycznej Informacji Zarządczej Departamentu i Funduszy Europejskich w sprawach dorosłych osób skazanych według rodzajów przestępstw i wymiar kary) autor rozprawy opracował samodzielnie 22 tabele i 29 wykresów. Zebrana w ten sposób dane statystyczne dotyczą państw Unii Europejskiej i oczywiście Polski. Już sam fakt podjęcia inicjatywy zebrania i skomentowania tak bogatego materiału statystycznego obejmującego lata 2008-2015, zasługuje na uznanie i pozytywną ocenę. Niezaprzeczalna jest bowiem wartość poznawcza uzyskanych wyników badań. Nie da się jednak ukryć, że ze względu na zakres uzyskanych danych statystycznych ich percepcja, mówiąc delikatnie – nie jest

łatwa. Pojawia się w związku z tym pytanie o to, czy nie należało ograniczyć ustaleń statystycznych dotyczących przestępstwa rozboju tylko do Polski, a jedynie w porównawczo odwołać się do odnośnych danych w innych państwach UE (np. wskaźnika zagrożenia przestępstwami rozboju- por. tabele 1,2,3 i 4 oraz wykresy 1-16). Zgłaszając ten wniosek mam na uwadze dane, według których w roku 2014 liczba stwierdzonych rozbojów w Belgii wyniosła 171686, Francji 114093, Hiszpanii 70855, a w Polsce tylko 9441 (por. tabela 2, str. 277).

W roku 2014 znacznie większą liczbę stwierdzonych rozbojów niż w Polsce odnotowano w Niemczech (45475), Hiszpanii (70855), Italii (58345), Holandii (10330) Portugalii (15594) i Anglii i Walii (50236). Jeżeli a priori odrzucić możliwość kwestionowania rzetelności danych o liczbie stwierdzonych rozbojów w wymienionych wyżej i niewymienionych państwach UE, to z pewnym, a być może dużym prawdopodobieństwem można by przyjąć, że ogromna różnica pomiędzy liczbą stwierdzonych rozbojów w Belgii oraz innych państwach i w Polsce może mieć źródło w odmiennie określonych znamionach rozboju, o którym stanowią przepisy art. 280 § 1 i 280 § 2 k.k. i w przepisie lub przepisach ustaw karnych obowiązujących w innych państwach. Inaczej mówiąc, czyn zabroniony, który w innym państwie jest kwalifikowany jako rozbój, a w Polsce takiej kwalifikacji nie podlega, ponieważ jest kwalifikowany jako kradzież rozbójnicza (art. 281 k.k.) albo jako wymuszenie rozbójnicze art. 282 k.k.) Jest to jednak tylko teza, która tak jak każda inna wymaga uzasadnienia. Byłoby to możliwe na podstawie badań porównawczych o charakterze dogmatycznym, których przedmiotem powinno być, chociażby zestawienie ustawowych znamion przestępstwa rozboju w różnych państwach. W przeciwnym razie trudno zrozumieć dlaczego w 2014 r. w Belgii stwierdzono 171685 rozbojów a w Polsce prawie 20 razy mniej.

W ramach recenzowanej rozprawy przeprowadzenie wspomnianych badań nie było oczywiście możliwe. Aktualizuje to wcześniej zgłoszony wniosek o odpowiednie ograniczenie rozważań w razie przygotowania tej rozprawy do druku.

W nawiązaniu do przedstawionych wcześniej problemów i hipotez badawczych; metod, technik i narzędzi badawczych oraz organizacji z przebiegu badań (s. 21-33) w rozdziałach V autor prezentowanej rozprawy doktorskiej relacjonuje wnioski badań własnych (s. 339-476) opartych na analizie akt 159 spraw zakończonych prawomocnie w latach 2010-2015, w których skazano 161 sprawców rozboju kwalifikowanego (art. 280 § 2 k.k.) oraz 80 sprawców rozboju podstawowego (art. 280 § 1 k.k.). Za pomocą przygotowanej ankiety, poza identyfikacją akt sprawy, w nawiązaniu do przyjętych założeń i zakresu badań (rozdział I) zgromadzono w czterech działach (II- V) dane dotyczące sprawcy pokrzywdzonego (ofiary), charakterystyki czynu i wymiaru kary. W każdym z tych działów znalazło się po kilkanaście tzw. zmiennych np. wieku sprawcy, jego uprzedniej karalności, poziomu wykształcenia, wymiaru kary (ankieta w formie załącznika s. 330-50-352). To jednak tylko przykłady. Przedmiotem ustaleń i ocen było bowiem kilkadziesiąt zagadnień szczegółowych, co ze względu na liczbę badanych spraw i liczbę skazanych, wymagało wielkiego wysiłku badawczego. Autor rozprawy musiał bowiem przeczytać kilka tysięcy stron tekstów wyroków i aktów oskarżenia, aby zrealizować cel podjętych badań. Na szczególnie wysoką ocenę zasługuje sposób prezentacji uzyskanych wyników badań. Sposób ten polega na tym, że nie ograniczają się one tylko do badania lub bezwzględnych obliczeń w odsetkach, ale również podaniu konkretnych przykładów ilustrujących rozstrzygnięcie sprawy. O rzetelności przeprowadzonych badań świadczy również , to że w zestawieniach tabelarycznych nie ma kolumny nazwanej „brak danych”.

Na zakończenie tego fragmentu recenzji jeszcze jedna uwaga. Chodzi o sądowy wymiar kar orzeczonych za przestępstwo rozboju zakwalifikowane z art. 280 § 1 k.k. lub za przestępstwo rozboju zakwalifikowane z art. 280 § 1 lub 280 § 2 k.k., zagrożone odpowiednio kara pozbawienia wolności od 2 lat do 12 albo na czas nie krótszy od 3 lat. Tymczasem wyniki badań wskazują jednoznacznie na to ,że: 1.) spośród 80 sprawców skazanych za przestępstwo rozboju typu podstawowego, tylko 8 z nich sądy wymierzyły karę w rozmiarze od 3 do 8 lat ; 2). spośród 161 sprawców rozboju typu kwalifikowanego tylko 9. z nich sądy skazały na karę w wymiarze od 8 do 15 lat (s. 428-429). Dane te zdają się potwierdzać tezę, że fenomenologia rozboju jest bardzo zróżnicowana, co ma wpływ na oceny dotyczące polityki karnej. Autor rozprawy zdaje się nawiązywać do tych ocen, gdy pisze, że w przypadkach przestępstw z art. 280 § 1 k.k. prawie połowę kar stanowią kary pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem ich wykonania (s.481) i opowiada się za ich ograniczeniem, ewentualnie na rzecz kar mieszanych, o czym stanowi obowiązujący od 1 lipca 2015 r. przepis art. 37 b k.k. Póki co, nie są jednak znane informacje o tym, jak często przepis ten jest stosowany w praktyce. Wysoce prawdopodobne jest natomiast zmniejszenie liczby orzekanych kar pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem ich wykonania, co ma związek z obowiązującym od wymienionej wyżej daty zmiany art. 69 §1 k.k., która ogranicza możliwość orzekania kary pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania

Na uwagę i pozytywną ocenę zasługuje imponująca liczba uwzględnionych w recenzowanej rozprawie publikacji naukowych (331 pozycji), wyroków i postanowień Sądów Apelacyjnych (290 pozycji), glos (18 pozycji) oraz źródeł prawa (10 pozycji). Z kolei sposób zredagowania tej rozprawy (jej „struktura, przypisy, konstruowanie

tabeli, wykresów) świadczy o dbałości doktoranta o jej stronę formalną.

W podsumowaniu wyrażam przekonanie, że autor w pełni zrealizował cele swojej pracy i wykazał się umiejętnością rozwiązywania problemów badawczych. Było to możliwe dzięki opanowaniu wiedzy z zakresu prawa karnego materialnego i kryminologii. Mając to na uwadze stwierdzam, że rozprawa doktorska pana mgr. Piotra Bogackiego spełnia warunki określone w art. 13 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule w zakresie sztuki (Dz.U. z 2003 r. Nr 65, poz. 595 ze zm.).

